

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарынын област Сөвдиниң органы

1922 чылда
үндүлүктөнгөн

1954
НОВАБРЬ
14
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 225 (3162)
ӨРТӨӨ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-нин Дээди Сөвдиниң Президиумунда (1 арый).
ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелине Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын Төп Комитетинге (1 арый).
БИСТИҢ ОБЛАСТА (1 арый).
Илерөөн четпестерини уутуулар (2 арый).

Колхозчулар ортузунга партияжи-политиктиг ажилды күштедилер (2 арый).
Область Сөвдиниң күткөсүндө (2 арый).
Нитиниң малынын кыштагладыш-кыннын үлгерилги чорудар (3 арый).
А. Доржу.—Күскү аймага комсомолчуларын кыргаткан (3 арый).
Т. Кызыл оол.—Тываның композитор-

ларынын ырыларынын дугайында (3 арый).
Атомнуг болгаш водородтуг чөпөвти ажылгаарын хорутур (4 арый).
БНО-нуг Көл Ассамблеясынын тоску сессиязы (4 арый).
КУР-нуң агаар кызыгаарын америк самоэттарынын үрөени (4 арый).

Көдзөгө полит-массалыг ажилдын деннелин бедидер

Көдзөгө полит-массалыг ажилдын байланын болгаш ону экиндери күчтөргөни дугайында айтырыгы СЭКП Тыва обкомунун IV пленумунга чыгуулаажы кырген. Ол ажилда экиндилегелери пленум демделген. Областың партия организациязы СЭКП ТИ-ның сентябрь Пленумунун төөгүдүг шийтирлерин амды-рала боттандырар сорулга-биле партия райкомнарын ажилды өдө тургусканы, оларга МТС зоназынын талазы-биле структуралар бөдүгтерин организациязы партиязы ууртудулаачы көдө ажил-агый бүдүргөлини шийтирлик үчөстөк-тарына чөкшүлүктан. Ол чорук парти-зынын, илангыя партиязы ууртучуларын мекса-биле харылаанын улам күш-телдирген.

Инда болгаш улус ажил-агыйның бүгү азырларын дүрген көжүлдөнини дугайында лекцияларын болгаш илеткелдерини номчуруун дыка четпес организациап турар.

Көдзөгө полит-массалыг ажилды бедид деннеге тургузары партия, совет, комсомол, профсоюз болгаш культур-чырымышыны организациыларын улам күженишкенини ажилды негеп турар. Көдзөгө чорудар бүгү полит-массалыг ажилды ажилчы чоннарын совет патриотизминин өзүнуң кижиздеринге, күш-ажылды коммунист өзү-биле көөрүңге бистиң чыгуулуң үчүстөккө найы-ралын быжылаарына, ажилчы чоннарын медреселине капитализмниң болгаш феодализмниң артышкынын ажил тылзырып, буржуа-националист идеологияны илерээшкенин-биле демосаге, ревизионизм серемчиледи бедидерине, областың ажилчы чоннарын мурунуга Коммунист партияны болгаш Совет Часақтың салым турар сорулаарын күт-сөдиринге чагырткан турар кылдыр чорудар негетинин турар.

Партия райкомнары МТС зоналарынын талазы-биле инструкторлар бөдүгтеринин ажилын илангыя мал фермаларына, хону болгаш трактор бригадаларына, колхоз, совхоз буржуазия өрөгөлөргө, механизаторлар болгаш тускай эртемнилер ортузунга полит-массалыг ажилды кал-бартын чорударынча угландыр ужур-луң.

Соң-биле кады партия райкомнары политиктиг агитацияны күштедилер, агит-коллективтерини соскал чок ажилдарын хандырар хүдээлениң. Чон ортузунга политиктиг агитацияны чорударына ол ажилга бөдү көргүскөн кижилерини ши-ли тургузары чугула. Агитаторларга ду-залдар сорулга-биле сургаала угландыш-кыннын лекцияларын болгаш илеткелдерини номчуруун база агитаторларын дүр-жүлгө соңчуга агитациа-терек. Колхоз, совхоз болгаш МТС буржуазия, фермаларга болгаш бригадаларга хүдүлө-болгаш көргүзүг самбыраларын, агит-ху-дустарын болгаш хана солунарны үндү-рүп турарын чедип амыр партия органи-зациыларынын шуут хүдээлениң болур.

Көдө ажил-агый пропагандазын ажил-херек кырына чорудуп эгелээри, көдө ажил-агый бүдүргөлиниң мурнакчыла-рынын дүржүлгөзин негетирди, анаа ха-маарышкан лекцияларын болгаш илеткел-дерини номчурууча көдө ажил-агыйнын тускай эртемнилерин, амчилерин болгаш башкыларын, партияжи-совет активни, Бүгү-өвөлөдүң көдө ажил-агый делегал-тезиниң кыргакчыларын кийирширтерин, илангыш ол ажилды бедид идеялиг чедип-байдалды чорудары областың көдө ажил-агый эргелелини, политикти болгаш эртем билгилерин негетерди Нил-тлелиң область болгаш район салбыр-ларынын сонгаралдын болбас хүдээлениң болур.

Илчалажок чамдык партия райком-нары партияжи-политиктиг ажилды чедип үнелеейин турарлар. Чижээлээрге, СЭКП Танды райком агитколлективтери (мында 300 ажитаторлар бар) бүгү партия организациыларына тургускан. Ол хирезинде-ле районда полит-масса-лыг ажил дыка четпес чоруп турар. «Рев-олюциянын чалбымыж», Жданов аттыг колхозтарга ол ажил сандайгай байдла. Ол районда чамдык партияжи-совет ажилдакчылар хүдээлелиг ажилына эре-харысаалга чок чоруп көргүзүп, эргиниң өл хоруал артышкынын арагалар чор-дукка хандып турарлар. Шамаца уур-эртем пропагандазы сузартканы-биле Кочетов, Арыг-Базы суурларга шамаца-зыраак илеткелдеринин чорудула-рынын идепкейлигин турар. Шамаца уур-эртем пропагандазы Кла-Хем районда база-ла оон дээрэ өвөс тургустунган.

Районнарын культур-чырымышкын албан черери колхозчуларга, механиз-аторларга, мал ажилдакчыларына болгаш трактор бригадаларына кино көргүзүл-гөни организациыларынча улам кичээлениң салыр ужураду.

Оон илай Барым-Хемчик районда партияжи-политиктиг ажилды онаа ку-ду деннелин демделөөс аргажок. Илангыя мал ажилында турар колхозчу-лар ортузунга илеткелдер, бөсөдалар, ки-но көргүзүлгөни чорбай турар болгаш оларга бот-тымынгар уран-чүлү коллек-тивтериниң концерттерин организациы-рыныч партия райком-да, политикти болгаш эртем билгилерин негетерди Нил-тлелиң район салбыры-даа чорутпайн турарын чокта чаа боп эртен парти-зынын район конференциянын төлөзери чөптү-биле шүгүчүлөдөр.

Комсомолчулар болгаш аныяктар орту-зунга полит-массалыг ажилды күштел-дилер, аныяктар ортузунга лекциялар болгаш илеткелдер номчулган организациастары, оларын клубтарынын, номчулга бажынарыннын, библиотекарларын, бот-тымынгар уран-чүлү бөлүгнериниң ажил-дын кийиштирери партия райкомна-рыннын, комсомолдун район комитеттери-ниң ажил-чорудуламына чугула черин алаан турар ужураду.

Партия райкомнары, политиктиг болгаш эртем билгилерин негетерди Нилтлелиң область салбыры, областың лекторлар бөрүзү СЭКП ТИ-ның сентябрь, февраль-март болгаш июнь Пленумнарыннын төл-өкчелдеринин күсөөлениниң дугайында, ажилдын агы биле колхозчу тараачы-нарын өзлөкчелениң дугайында, колхозчу-ларнын материалдыг сонугралынын дугайында, МТС-терниң ажилынын дуга-

Көдзөгө полит-массалыг ажилды эки-ндилегелери-биле четчөлөөс: Анна Зегере — логалачы (ГДР) Сабит Сил-кев — эртемден-микробиолог, Инди-аның парламентиниң штаттар чөвүлели-нин кижигүчү, Антонио Банфи — Милан университетинин профессор (Италия), Александр Григорий Василевич — кл-ворежиссор (ССРЭ).

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинге Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын Төп Комитетинге

СЭКП ТИ-ның сентябрь, февраль-март болгаш июнь Пленумнарыннын төөгүдүг шийтирлерин республиканың вождюста-ры болгаш совхозтары амдырап кырынга боттадырбышаан, СЭКП Төп Комитети-нин болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвү-лелиниң ууртудулаачы Украин ССР-ге доктадып берген тараа белеткелдеринин планын хуусаа бетинде күстөккө Украин ССР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш Украинаның КИ ТИ-ны илеткел тур. МТС-терини ажилда берген дөш тыываскан сөстөр боттаар база күрүңе салып алышкынынын чүрүмү-биле тараа дүжаалагым үргүчүлөп турар.

Агротехниканын дешпигелин арга-ларын—картофель база погаалар тарыл-ганын болгаш олуртуруун дербелчин-ней улангач болгаш дербелчиней чор-улар аргаларын бо чымын калбаа-биле херегели, тарылганын механизацияткан ажилдашыкыны, эки ажаалтамын хандыр-бышаан, Украинанын илангыя мур-нуу талакы областарына кандашкып-биле болгаш улуг бергелерин ажил өртп-шкан, республиканың колхозтары болгаш совхозтары картофель, погааларын багал-авес дүжүдүн өстүрүп алган, бо болза кү-рүңге 1250 муң тонна картофельди азы 1953 чылдын бо үезинде дүжаалагым боттаарга 210 муң тоннанын хойн дүжаар өрлөм берген. Эрткен чылдагымынча пога дүжаалагым көвүдөн.

1953 чылдын бо үезинге боттаарга кү-рүңге дүжаалагым болгаш салымы: ку-рпа, бобы культуралар 8 миллион пуд, лен үрөени 37 муң центнер, лен-волокно 10 муң центнер, пенько-волокно 28 муң центнер, тапкы болгаш махорка 9 муң центнер хей болуп турар. Чигир сөкка-зын казып алыр довулган болгаш оң-сөвүргөни дооступ турар.

Эрткен чылда республиканың колхоз-тарында инетерниң баш саны 337 муң башка, азы 19 хуу көвүдөн болгаш кий-гэр.

Украин ССР-ниң Министрлер Чөвүлели, Украинанын Коммунист партиясынын Төп Комитеди.

В. И. Ленинге тураскаалды Казавьда ажитканы

КАЗАНЬ. Владимир Ильич Ленинниң чурттап, өөренип болгаш бөдүгүг рев-олюци ажил чорудуламын ателзени Татар-станнын найысылма Казанынын Хостага болгаш ноябрь 7-де Коммунист партия-да болгаш Совет күргөниң улуг үндө-мдөөлине тураскаалды байырлыг ажилышкынын болган.

«Партия гимниниң үнүңү азы-би-ле тураскаалдан шымы оокум дүжүп бат-кан. Тураскаалдык бедид—12,6 метр. Ону Сталинчы шаңнаадын лауреады скульп-тор П. П. Яковлун болгаш ССРЭ-ниң Архитектура академиясынын чигине кө-жүгүнү А. И. Гегелонун төлөвилелин ба-гаар кылган. Хоорайнын ажилчы чоннары тураскаал-дын көдзөгө дигри четпестери салга-нар. (СЭТА).

КРОНШТАДТ. «Октябрь революциязы» деп линкорун байырамыга алдар бол-дурган байырлыг хурал ноябрь 8-те мат-рос клубуна болуп өрткөн. Революциянын адын өлгөдөн алдарлыг линкор дайычы албын дөргөн чыл күт-сөмил келген. Совет эрге-чигиргалың бүгү чылдарынын дүржүлгө эрдениң корабль совет Төзөн чуртка шымын-биле ба-ран болуп турар. 1918 чылда линкор Балтиканын корабльдерин алдарлыг дөш өрттишкенинге кийишкен. Ада-чурттуг Улуг дайынын чылдарына «Октябрь революциянын» боолары Ленинниң хоорайнын чогуунга гитижери элекчилерин чылча шаап турган. Лин-корун матростары болгаш офицерлери корабльден кургак черинг фронтунга үнүп, Төзөн хоорайын катап тургузары-на дүжаалашканын.

Улуг Октябрың 37 чыл өвөгө лин-корун экипажы дайычы өөрнедеге чаа-чаа чедипшинерлиг ужурашкан. (СЭТА).

БЛАГОВЕШЕНСК. Амур область күрүңе фондузунуң черлерине Пограничный, Чеснокский, Курпиевский деп үш чаа совхозтар организациынын турар. Олар 80 муң гектар шөлдү өкөлөөр апаар. Тускай экспедициялар оларга күр черлер тус-кайлап бөрүн дооскан, түп суур тургузар-участкту шилип алган. Чаа совхозтар-нын түдүшкүзүңүң кол планнарын кы-лары-биле улуг көмөчөлдү чүрү кылган (СЭТА).

Чуаа совхозтар турар. Бо ажил-агыйларга салбырлар-турбас. Оларнын кол бүдүргө ажилы болза, трактор-хону бригадалы болур. Сов-хозтар көжүп чоруту валончулаштарын, эштеп каан бажынарын алган, автомаши-налар орукта чоруп олурар. Чеснокский совхозтун төп суурунда чурттага түдүшкүзүңүң өгөлөөн.

Тайгада оттар

ЙАКУТСК. Бөгүн Якутск районун Калинин атыг, Сталин атыг колхозтарын Илчичиниң лампочкалары кылган. Электр станциясынын ажилышымын бай-ырлаады байдалга өрткөн. Районда азы колхозтун 5-жи электр станциялыг болуп турар. Якутиянын тайга чурттуг колхозтары-нын электрфикациязын 10 чыл мурунда өгөлөөн. Ам электрнин республиканың 88

колхозтары калбаа-биле ашыглар турар. Якутиянын болгаш өвөкчелерин доо-мобильдер машиничилери, электр мон-терлар, техниктер-көргүчүлөр деп тускай эртемниг кижилери тыываган. Чыл төнчүзүңгө чедир ам-даа элзөөн хей колхозтарга электр станциялары ажил-далга карер. (СЭТА).

Колхозтун чаа электрстанциязы

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районы «Мурнакчы» колхоз бо чылдын чаа 45 киловаттлыг күштүг электр станциязы туруп алган. Августан өгөпөл ажилда кырген ол электр станциязы агы үде чедип чыл школазын, медицина болгаш ветеринария база культуранын өскө-ла албан черерин Илчичиниң лам-пачы-биле бүрүн чырыдып турар. Электр станциязын чанымда ток күжү-биле хедип кылдыр таарыштар тургускан цехларга колхоз тууун кал-бартырына улуг ужур-дуузалыг болуп турар. Ол шыкш ажил-агый участока-рында хей күш негетир ажилдарын механизациаар айтырыгы колхоз баш-таар ач чорудуп турар.

Дарааныкчыларнын чедипшини

Октябрь мурунуң социалист чары-жын түнелениде Кызыллык дараанык-чыла комбинаты байыралга биче өвөс көргүзүлгөниг ужурашкан. Чонга калбаа херегели баранарын кылым үндүр төлө-лө-биле коллектив эртен чылдын бо үезинден 215 муң рубльдин хей про-дукциязын берген. Дарааныкчылар төс айларын бөдүргө программасын 108 хуу күстөктөн. Дарааныкча комбинаты бо чымын чонга 5,5 муң хөвөниң чокток тоннарын, 1,5 муң хөвөниң чүгүрлерин, 3 муң ажит-чорданарын болгаш дыка хей хей хей чүгүлери берген. Ол шыкш чыгыла боттаар кийишкен хей саныг плагыя. Совхоз, тоннар болган азым бүрү дыка хей хей айман бөдүргөн. Областың чүлө школаларыннын талазынын безин чыгы-кан 7 муң ажит урулар хептери дара-ныкчалар, элекилер болгаш урулар сал-тырыга чыгылар боттаар база-ла хей чүгү-дөр кылдынганын. Чылдын баштайгы кварталдарында ил-дым-ла бедид өвөс көргүзүлгөниг турган комбинаттың сөөлү үде ол бүгү чедип-шиккери болза, күш-ажылдын организаци-астын ажи тургусканын, социалист чары-рышта алдынган хүдээлелерин ботта-нылганы дөш демиселиң күштегенин херекилеп турар. Коллективте күш-ажыл-та организациа Морозов, Буриенков шы-каш уран-шөкер мастерлер, Ермаков, Со-ловьева, Бруткова, Тарымаа, Бускашева өшкөш мурнакчылар хей.

„Большевик“ колхозта БЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Бистин көрр).

Барым-Хемчик районда «Большевик» колхоз бо чымын алек дүжүтүп өстүрүп, өлөкөп алган. Моон түнелениде колхозчу-ларын ажилда алган күш-хүн бүрүңге 11 килограмм тараа оназын турар. Баштайгы аваныс-биле күш-хүнге 6 килограмм тараан берген, илангыя эш Сүрүң 3,9 тонна, Анаарк 2,8 тонна, Балара 2,1 тонна тараа алганнар. Бо чымын мал өстүреринин күрүңе планын «Большевик» чедипшинин күстөк-көн. Колхозтун малчыларынын агы кич-чөгөйи кылжа белеткелчү улганган. Мал чедип ситкен ажаал алырынын планы 101 хуу, сакло салыры 125 хуу күстөк-көн. Кыштагаларда 300 ажит тонна сит-кен чедиргинген, агы үде 4 чаа кажаар-ларын тутушсаан, 12 кажаарларын сөк-төз.

Мал ажилынын мурнакчылары

Улуг-Хем районунуң Киров атыг кол-хозтун баштаар чери нитиниң малынын баш санын өстүреринге, оң продуктулуун бедидерине кызыма ажилдап турары дөш Арыг-Бажынын сүт-баран фермазы-нын саанчыларына болгаш кызылчыла-рында негеледе төлөвир тыываскан. 1951 чылдан бөрү анык инетер кал-дарып келген Дасан-оолга бир кыс ка-зыраны, малчынар Балзанга, Чымчы-жыкка, Көк-оолга 6 ай назымы кыс бызааларын, саанчылар Уйук-бараның

БИСТИҢ ОБЛАСТА

„Барлык“ совхозта мал эдиршитпиргези

БЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Малдын өзери чүлө оон эки ажаалдазын-дан өвөс, харыч чаш малды менди өстүрүп алырында, ол шыкш өдөржигени чед организациастыңдан кол хамаржырын бидинир. Барым-Хемчик районда «Барлык» совхоз хонуң адалагазын адал өгөлөп берген. Шөр мал фермазынын өргөкчелзэ эш Шовога уурткан 9 кижл мисенос 6 копкалар-биле сөөлү 4 хонуца 750 хойну тудуп өдөршитирген. Бригаданын иштинде эште Анай, Кара-Кыс, Чысыма-ола дүржүлгөни кызыман өлөрдүп турар.

Чамгаалдай суурда райма (өргөкчелзэ эш Кара-оол) бо чылдын оң айларында болган саарылазынын планын ажы-ы, илангыя өткөргөни саарыла онаалыкы 184 хуу күстөктөн. Совет салгыңи кул-туралын дөш демиселиңин, чонуну мурунда баран болур хүдээлени ак сеткалды боттаандырып турар.

Чер болгандан

Таңды районда «Революциянын чал-бымыж» колхозтун саанчы эш Шведова бо чымын чүгү инеттерин бедид көр-гүзүлгөни илереткен. «Римлянык» бол-гаш «Мулявканык» каймында-ла 105 хуңнерге ол 985 литр сүтү саап алган. Эки ажаалдын, мержеклиг саалдынын түнелениде чурттуг илчиг инеттеринде сөөк дүржүлгөни 2 муң ажит литр сүтү ак болурун ол дүржүлгө улам-на бөзүр-кен.

Мержеклиг пудугжу

Кызыл районунуң «Тиледе» көдө ажил-агый артелинге коммунист Ондар Сөзөн Чалбаевич 1948 чылда кырген. Ол, колхозка кырген хүндүн өгөлөңгө-ле тууг бригаданынч таамагына ажилдап өгөлөөн. Бо арамында ажил нормазын хуу-бүрү үргүлчү ажыр күстөдип келген. Эш С. Ондар 25 кижини тууг ажил-ына өөрткөн. Оң өөрткөн бызаалчыла-рынын херекселдерин кылым турар апарганнар. С. Ондарын ууртудулаачы-биле бызаал-чылар колхозка өш шыкшылгы 60 ажит чурттулгө бажынарын, шоланын, электр-станциязынын бажынын, чунар бажы-н, маған, стоборанын, дөш быжы-

Сарыг-Сеп МТС-нин «ДТ-54» трактор-биле ажилдап турган механизаторлары Н. Ботельников, Я. Лубимов, Н. Пилин олар бо чылдын чыймында 1350 гектар чер аңдарар онаалыкы 2213 гектар кылдыр өш шыкшылгы күстөктөн.

ССРЭ-нин Дээди Сөвдинин Президиумунда

«Улустар арамында тайбынны быжыг-лары дөш» делегейин Сталинчы ша-налынын талазы-биле комитетиниң соста-мын оон чамдык кижигүңериниң үгө-вигени холбаштыр ССРЭ-ниң Дээди Сөв-диниң Президиуму комитетти даштыкы чурттарын болгаш Совет Эвилелиниң демократтыг хей-ниртизинин даразында

төлөкчелерин-биле четчөлөөс: Анна Зегере — логалачы (ГДР) Сабит Сил-кев — эртемден-микробиолог, Инди-аның парламентиниң штаттар чөвүлели-нин кижигүчү, Антонио Банфи — Милан университетинин профессор (Италия), Александр Григорий Василевич — кл-ворежиссор (ССРЭ).

Ниитиниң малының кыштагладышыкынын үлегерлиг чорудар

Ничээнгейни кыштаглаашкынче салыр

Сүт-Хөл районун агаан хей колхозтары ниитиниң малының баш санын өстүрер, оон продуктууун бедирлер талазы-биле өздөн ажылдарын чорутуун. Малга чымыл, чырык кажааларын белектээриниң ажылын эки организастаан.

Сталин аттыг колхозтуң колхозчулары (даргазы эш Метка, партия аге организаста секретары аш Даваа) малдың баш санын өстүрер дөң уугу күженишкенин ажалда, малдың чүдүн айы-биле планын амыр күүсеткен, малыга четчир чымыл чырык кажааларын септен белектеп алган. Ол колхоз 1290 баш шээр малынга 4 кажааны тутуу болгон 24 санын арга кажааларын септен дооскан.

Шээр малдың дуржулагын колдорчулары Тугуш Даваа, Ондар Ову олар 4 кажааларын септен чоруткан болгон кажаа ниитиниң дөржөнн колторуп белектөө, кыштагларын чымылга малыга четчир сипенин белектеп алган.

Бода малдын 12 кажааларынга 10 кажааларын септен болгон бода малдын олар черлеринде 2 кажааларын тууду туугу бригадаларында 4 кижи чорудуп турар.

Колхозтуң чымыл мал кусту үеде таарымчалы куужуруг олар болгон тарау ховуу шынаада туруп турар, чымыл малдың күжү эки, соок бетинде Сестеге-

ниң ховуларына олардыр. «Сталинчы орук» колхоз шээр малга 4 кажааларын, бода малга 8 кажааларын тутуушаан, шээр малдың 10 арга кажааларын, мыйыстыг бода малдың 2 кажааларын септен шаана, дөржөнн хооруп белектөө, 1000 ажыг баш хей киерер 2 кажааны тууу дооступ турар.

Балын аттыг колхозта ниитиниң малы кыштагладыр ажы чоруп турар.

Ниитиниң малы эки кыштаг кажаалар-биле хандырар талазы-биле чымыл колхозтарда кыштаглаашкынга белектел багай чоруп турарын демдегээр чугула.

Районуң «Большевик» кеңзе ажылагы артели (даргазы эш Очур-оол) Иланов аттыг колхоз (даргазы турган Коңучу) ниитиниң малына чогуу үенинде чымыл, чырык кажааларын белектөө талазы-биле ам-даа сакшы салбайн турарлар. Эрги кажааларын дөржөннор четчир-биле колхозтарынга, чаа кажаалар туруп белектеп аларынның планын күүсетпөөр.

Колхозтар баштаар черлер малга чымыл кажаалар белектелди чүгле малчыларын кылдыр хуузаарган кылдыр санап турганын мал кажааларын туудууче туугуларын организастап чорутуушаан-биле ажыг садамашкыга таварымп турар. Илангя «Большевик» колхозта бода малга туудуп турар 2 чаа

кажаалар ажыгалаа кирбөөн. Ол дугайында колхоз даргазы эш Комбу сакшы салбайн турар.

Ниитиниң малыга тараа саванын ханымчалыг белектеп амыр ажыг районуң кайы-даа колхозтарында багай болуп турар, көк саваннар хову сана оваланы берген чынар, ону мал чаа базын турар.

Районуң колхозтары тараа саванын ажаап амыр хамаан чок, харын сипенин өй-шаана кажаалар албааннар.

«Сталинчы орук» болгон Калинин аттыг, «Большевик» колхозтарынын малы сараттап каан сипенини чаа базын чип турар.

Кыштаглаашкынын белектелгенин дугайында райком болгон райүкүскөмүң ажылдакчылары база МТС-тин ажылдакчылары кыштаглаашкынын бөрүн көрбөс, чүгдө өргөнтү медээ чымып турарлар.

Чижээ, МТС-тин кол зоотехники эш Балабай Сталин аттыг, «Большевик» колхозтарынын малчыларын турар черлерин бежин билбес.

Мал кыштаглаашкынын үлегерлиг болгон организастыг чорудар дугайында райком, райүкүскөм болгон МТС-тин тускай артектиндеги хайбаралды угагылары чугула бооп турар.

Д. СЮРН-ООЛ.

Күскү ажылдарга комсомолчуларның киржилгези

Бо чымыл дүжүт ажаап алдышыкынынга болгон мал чечи белектээринге Тяньд районуң комсомолчу аныктары идекейлиг киришкенер. Районуң комсомолчуларында болгон аныктарында мун ажыг кижи күскү ажылдарга киришкен.

Районуң комсомолчу аныктарында сипен кезер 7 бригадаларын, бодо чоруп болгон колхозтуң сипен кестирер 12 агрэгатарын, ага-биле сипен кестирер 9 агеаларын тургузуп, МТС-тин, колхозту, колхозтарынын аныктарынын ортузунга социалистиг чарыш калбарган турган.

Ленин аттыг колхоз (комсомол аге организаста секретары эш О. Бушук-оол) 465 тонна сипенин болгон 250 тонна сипесту, Сталин аттыг колхоз (комсомол аге организаста секретары эш Н. Николоз) сипен болгон сипесту 20 муң 65 центнер малдыр белектөөш, райоңда бирги черин ээлди.

Сезоннуң үенин иштинде колхозтуң малдына-биле эш А. Цыбульский 600 га черден сипен кестирер планын турган, 1400 га кылдыр күүсеткен. Оң ажи ажиын үнелеп көргөш, эш Цыбульскийнин болгон оң аграгатамда кестиркиң комсомолчулар Кочар, Сергеев оларын ВЛКСМ обкомунун хуңдууг бижин-биле шаанаан болгон оларын дузалакчылары ВЛКСМ райкомунун махтага бижитери-биле шаанаан. Ол ажиын ага-биле сипен кестиркиңдери А. Подомоснов, А. Тугунаев, Ф. Абрамов олар сезон иштинде тус-тузунда 100 га черден сипен кестирер турган, 150—150 га кылдыр кестирген.

Дүжүт ажаап алдышыкынын үенинде Ленин аттыг колхозта комсомол организаста районуң бүгү комсомолчуларын социалистиг чарышка кийтирген. Эртең чымыл ол колхозтуң комсомолчуларынын 26 кижи 400—400 күш-хуңу ажиалан алган болза, бо чымыл 10 ажиалын иштинде О. Бушук-оол, О. Нуслай-Шуру, О. Кызыл-оол, Н. Агдаш кыш комсомолчулар 600—700 черди күш-хуңиерин ажиалан алганнар. Будиний аттыг колхозтуң комсомолчулары О. Кызыл-оол, О. Окаян, О. Агратов олар 400—400 күш-хуңиерин ажиалдаан. Ол колхозтарда тарааны бир күш-хуңи-

ге 4—5 килограммын авансыга берип турар.

Районуң комсомол организаста кысык кампания ажылдарынын үенинде колхозчулар ортузунга полит-массалыг ажылдарын чорударына идекейлиг киришкен. Язы-бүрү темаларга белектелерин чорудуп, илеткедерин, лекцияларын номчоан. Оон-биле чергелештир бежигун эвес аныктарын комсомолга кирип амыр талазы-биле тайылбыр-массалыг ажылдар үргүзү чоруп турган. Чижээ, Балгазын МТС-те комсомол организаста (секретары эш Лапина) колхозчу аныктарын 20 кижи комсомолга кирген. Ол ажиын эске-даа колхозтарда дыка хей күш-ажиалчы мурнакчы аныктар комсомол бежигуңгиче киргенер.

Күш-ажыга база хей-ниитиниң ажылдарына идекейлиг киришкени дөң 50 кижи ВЛКСМ ТК-нын Хуңдууг бижин-биле, 50 ажыг кижи ВЛКСМ райкомунун махтага бижин-биле шаанаан.

Чедип алдыган чедиркиңиер-биле чергелештир районуң кеңзе комсомолчуларынын мурунунда уугу ажылдар бар. Чымыл колхозтарда ам-даа дооубайи туур үреин уруушкунуң четчелерин болгон мал чечин кыштагаларга сеерттү комсомолчу-аныктарын сонгаарладын болбос соругталары болур.

Чымыл комсомол организаста кысык кампанияларынын үенинде оларын багай организастап турган. Чижээ, Бай-Хаак МТС-те, Будиний аттыг колхозта комсомол организаста кысык кампаниялары М. Назаров, Н. Жукова) өтчүтүтү үенин иштинде кылды-даа ажиал чорутуушааннар.

Соругта болза, колхозтарга комсомолчу активтерге дайымышаан, колхозчу аныктарын ортузунга полит-массалыг ажылдарын күштедирип турган, ВЛКСМ райкомунун ам болур VIII конференцияга ажиал-ажиы, организаста-массалыг ажиал талазы-биле чедиркиңиер ужуражыры болур.

А. ДОРЖУ.

ВЛКСМ-ниң Тяньд районуң секретары.

Бирги черни ээлээн

Эрзин районуң сак-хөө кижииниң ажылдакчылары сак-хөө талазы-биле көрдүнген шаанын квартал сайында ажыг күүсеткен келген. Илангя Ш-кү кварталдын планын 250 хуу чедир күүсеткен, районуң-биле арамдыг социалистиг чарышка бирги черни ээлээн болгон 2500 рубль-биле шаантаган.

Ажаалаг саванын ажаап чымылдын планын чылга уугу 250 хуу, келзе ажыгагы үндүртүүнү чымылдын 96 хуу күүсеткен, ол ажиал өнөлге, школа болгон эске-даа черлерин ажиаландыран үзүктелдирибей хандырар неаган.

Районуң сак-хөө ажиалдакчылары ам IV-кү кварталдын планын долдуу күүсеткен дөң боттарынын арамдыг социалистиг чарыш сайып алган ажиал турарлар. Агент эш Уртун-Назын кымыл-агай ажиалдап, болуңуң күүзөлөгиче ажиалын хуула сайында ажыг күүсеткен келген. Эш Уртун-Назын чыл планын декабрь 1-де үе санаажыры-биле бот-хуулага агаан ажиалдап турар.

И. ХАЛБАН-ООЛ.

Солун чагыдылгасы

Тес-Хем районуң уугу сулунуң коллектив 1955 чылга солун чагыдылганын идекейлиг киришкен. Коллектив 31 санын чагыдылган 24-түн чыл хуузалыг кылдыр бижиткен. Оң иштинде төп солунуң 5, чүгү иштинде солунуң 26 санын болгон.

А. ДОРЖУНАЙ.

Кызыл районуң Баян-Кол 7 чыл школынның башчылары болгон ажиалчылары кижи бурду 1955 чылга солун чагыдылган бижиткенер. Коллектив азыз бүрү солунуң 28-ти бижиткен. Оң иштинде төп солунуң база журналдарын 16-ын чагыдылган болгон школада солун чагыдылганы ам-даа үргүзүлөп турар.

А. АНАЙ-ООЛ.

Урезин уруушкуну

Улуг-Хем району Мичурич аттыг колхоз бо чымыл ажиалын дүжүтүтү эстүрүп, күскү ажаалааны организастыг эрттирген. күрүнө мурунунга соругталарын хуузаа бетиңде күүсеткен, МТС-биле чымыл төдөлирин үе санаашкан, 1955 чылдын тарылаанын дөргөлөөр үрезин уруушкуну 135,67 хуу уруп алгылаан. Кол культура болур кымылгасын урезинин 64 тоннамы колхоз турган, 90 тонна кылдыр урган. Колхоз ам үрезин арытлаашкыныче киришкен.

С. ДАДАР-ООЛ.

Колхозчу өг-бүлө

Өвүн Мырсынай прей колхозка кирер мурунунда хуу ажиалды чораш, кончут түрөң ажиалды чурттал эрттирген. Ол, ам Тяньд районуң Будиний аттыг кеңзе ажиал-аги артелинин колхозчу. Оң өг-бүлөсүнө калайы, бодо, он млай уруглары 8 кижи. Мырсынай, оң калайы Санчай боттарынын уруглары эстүрүп, кижииниң амыр, школага өөрдир дөң онза сакшы салып келген.

Ол, иштин, самдар өөндөн адырылган, чымыл, чырык, културтур бажын амыдырымыч шаптаан. Мырсынай колхозка киргенинде бээр сөө чың эртен, оң бээр оң амдыралыга уугу эскеринишкан болгон. Ол чурттап олар бажын културжудуп турар. Оң бажын эскерин чырыкымы болгон радиолу. Бажынның ишти културтур. Ол, өг-бүлөсү-биле казы 1953 чылда бир муң ажи, 1954 чылдын октябрь 1-ге чедир 1212 күш-хуңу ажиалдан, баштегил аванысгы 1 тонна 212 килограммы тарыны алган. Ол, жога, картофа таары олуртурунун болгон өстүрүениң артамын эки билер. Бо чымыл 0,20 гектар картофалы, 0,10 гектар салуста база морковь болгон оон-даа эске жога културларынын олурган. Оортан элбек картофал болгон жога ажаап алдыган. Мырсынайдын уруу Олга Оян хлөб бажырына өөрдөн алган.

Сөө уруглары терең болгон кижи-иткен не Санчай күрүнө дузалакчынын үгүдүчү ам турар. Оң ийн огу, бир уугу школа өөрдөн, бир огу Совет Армиянын шериг албаны эрттирер турар, бир огу комсомол комитетиниң секретары, хей-ниитиниң ажылагы ишпелкиң кирип, 25 колхозчуларын бижикке өөрдип турар. Школада уругтары эки өөрдөн дөң Мырсынай болгон оң калайы уугу сакшы салып, бажылар-биле база школада ада-незер комитетинде сыйры харылданы тулуп турар.

Тудуг планын күүсеткен

Өвү районуң «Торгалыг» кеңзе ажиал артелинде туду бригадала бо чылга көрдүнген туду планын күүсеткен. Тудулар 25 чуртлага бажынынын база 25 уруглар турар ясинин туудун дооскаш ажиалга киришкан, малга 13 чаа кажааларын неий туткан болгон хову бригадалары ийн өрөөл ишти чуртталга бажынын база туубу кылды ийн сарайын туудун дооскаш, 25 муң туубуну эрттирген. Ол ажиал малды турар бодолоруна 1 кажааны, мында школа бажыларына 4 өрөөл бажынын тулуп бергенер.

К. БЮРЮ.

Бүгү белектелдерни дүрген доозар

Чен-Хемчиң районуң Сталин аттыг колхозун баштаар чери (даргазы эш Реванс) мал кыштагладышыкынынга белектелди дыка четпес чоруткан. Шээр малдың кыштагаларынын 10 кажааларынын септенгени ноябрь 3-не чедир кымыл болгон көржөнн хоорунмайы турган. Сөө малынның сипенин чок, хаалалары шаараш. Колхоз бо чымыл 600 баш шээр мал кирер 2 кажаа тулар турган, чымыл-даа тутуушаан. Колхоз баштаар чери чаа кажааларын бирөөн тутуушаан деп хөгү медөөн МТС дирекциясына кирип турган чүгү бар.

Чаа кажаалар тулуу имырай чоокта

эгедеэн. Мыйыстыг бода малдың 2 кажааларынын септенгени кылдымышаан, оларын көржөнн хоорунмаан болгон сөрөз шаараш. Шаанда көржөнннн бугулар мыйыстыг бода малдын бир чаа кажаалын тулар дөң ол ам-даа күүсетпөөн. Янчанган 50 инегичи кажаалы шүүт чок.

Инектерге болгон шээр малга четчир санын кажааларын тулуп амыр дугайында айтырыгын мал фермаларынын эргелекчилери Кунгур, Хуртулек олар колхоз баштаар черинге чөгү үенинде тургусуушаан. Хайркан баарына дыка хей сипен кажаалатыншаан, ону Кара-

Байы, Дүмен-Назын оларын инектери үргүчү чип турар. Колхозтуң тараа ховуушаан чыгыс тораа-даа саван болдүмшөөн. Хамык саванын, макшыны Чаянаа хоорониниң чурттайчыларынын инектери чип, туралаан-на кижи сеертуп ам турар. Шаанарда тараа бөгүн болуп албаан. Кыштагаларда өркөк болдүмшөөн.

Мал кыштагладышыкынынга белектелгени бо четпестерни доор-доран калайын дөң колхоз баштаар чери болгон партия организаста кымылгасын дөң черлерин амыр ужурут.

Д. СЮРН-ООЛ.

Мал ажылының чугула кезээнде четпестерни дарвй чайладыры негетинип турар

Ниитиниң малынын баш санын өстүрүени, оң продуктууун бедирлерини, малдың чаш төгүр бүрүн ажаап доортууларын оң чугула чүгү болза, малдын кыштаглаашкынын болгон чечин чогуу үенинде белектел амыр болур.

Эрзин районуң «Чаа орук» кеңзе ажиал-аги артели (даргазы эш Секепит, колхозта партия аге организаста секретары эш В. Далаңдай) колхозтуң ниити малын кыштагалар талазы-биле организастыг кемчелерин баш бурдунгар ап чорутуушаанын харазы-биле малдың оран суурунун белектел ажиал багай болуп турар.

Бо чымыл колхозтуң ниити малынын 75 кыштагаларында чүгдө 43 кыштагаларын

белектел чымылган, 32 кажааларын кыштаа кайы-даа белектелди чорутууша болгон кыжын малдын адаанга төгөрине биле едетки болгон малга чиртири-биле сипенин кыштагаларда чогуушудалып албаан.

Колхозта бо чымыл малдың 1280 чаш төгүр хур кыш ажырып алары-биле кылды-даа кемчелерин ап чорутушаан.

Колхоз 1954 чылга мал чечин белектел амыр талазы-биле эки бооп, хей сипенин белектөөн-даа болза, ону өй-шаана кажаалар камталга албаанынын харазы-биле колхозтуң өй-не хей болгон ажиал малдарын кыштадыр черлери «Хем-Агос» Бедирге сараттаан сагенине-ринде 72 центнери мал чаа базын чип

гени-биле колхозтуң ревини комиссияны актылаан.

Колхозтуң ниити малынын кыжын белектелгени зооветеринаринын ажиалдакчылары өшөр Сеня болгон Булагуч олар кылды-даа боттуг дузаны чедирбей турарлар.

«Чаа орук» колхозта малдың кыштаглаашкынынга четпестерни дарвй уугулаары-биле шынтыг кемчелерин ап, ниитиниң малынын баш санын өстүрүени белектел оң продуктууун бедирлеринге колхозчуларын күжүн өнөлдөп, дүргөн кемчелерин амыр колхоз баштаар черинден болгон мал фермаларынын эргелекчилеринден негетинип турар.

Ф. АРАКЧАА.

КРИТИКА БОЛГАШ БИБЛИОГРАФИЯ

Тываның композиторларының ырларының дугайында

Омакшылыг ырлардан хөрөк-чүрек сергээр Олар бисти кажан шагда чагаларатпас, Улуг хоорай, кеңзе суурлар шуптузунда Улус арга хөлчөк мыак ырлажыр, Өзөр чурттар, тудуг ишке дузалажыр, Өнүктөр ышкаш бисти кый деп, адыртыр!...

(В. Лебедев-Кумач).

Хоорайларын шадеринде, садтарынча, суурларын кулдуучуларында, чурттакчыларын олар бажынырында, шаалалары бистик урутувунуң бүтү-ле булун бурдуңде күчүлүг совет ырлар чагыланып турар. Ажыг, дыштанымга болгон бүтү-ле демиселерин фронтунда мык бистик чарышас ажиал, бистик хей-агай кивирчишес, бистик күзөк чүтүлүтүс.

Ужен чыдарынын эгезинде «Шыя», «Хосту арты», «Арзо шыла» солунуңа болгон баштайгы үнү «Чымыл чагалар» тыва ажиал чоталчыларын шүлүктөр беступ келген. Чен ол шүлүктөргө боттары-ла ажаларын тын, ырлажы бергенер. Чижээ, «Дайны далай дарта-пас бие» (сөзү Торжуну), «Арзо-шала бисте турар» (сөзү С. Сарыг-оолу), «Шени бажы серин чалаа» (сөзү Тамбы-Сюрюну), «Улус хөйден күзөлини» (сөзү Т. Беглин) дөң оон-даа өркө. Ол шүлүктөрүн сөзүге аала бурдуп булутуу таарып турган. Шынында ол ажалларын хей кижилер чыгыс черге чыгып келген чогааткан эвес, алаа бурдун ийн, чымыл кижилер чогааткан ыргыз чорда, ол кижилерин өскө кажаларга дымчыл-дымчыл улам-на сайдырар, кончун ажалары аларган. А авторларын эттары билинмейн барган.

Оон удааанда кончун эгертисмес бай-

болгон өскелерин-лаа шүлүктөрүн ажиал композиторлар А. Чыргал-оол, М. Муңук, В. Көк-оол, А. Лаптан, А. Анай-оол, Р. Кедейбиш, С. Бөрбө олар чүгээр эки ажалдарын бижиткелешер.

«Тайын күжү», «Совет Эвилелинин хамаатыны мөө», «Чычок салган», «Авай», «Кожай биле Торгалыг», «Өнөй мры», «Аз-ээк дөңмөр», «Бете бугам», «Төрөн чурттуң хуңу», «Четек», «Бүдөк», «Сөзүм улга» дөң ишкеш ырлар кончун мыак ырлары аларган.

Композитор В. Мураделинин «Улуг амырал» деп операзын четпестерин илеретпешкан, хей националдыг совет улустун бүтү-ле ырларын национал хеврил болдурун, ону ханым-биле өөренип, сайыраларынын дугайында тускай шиптирип СЭК ТК 1948 чылдың февраль 10-да үндүрген. База совет композиторлар эвилелиниң 1953 чылда болуп эрткен VII пленуму совет ырларын моон сонгаар хөгүдүрениң чугула соругталарын салган.

Ир дугайында бо хере уугу сакшы салымшынын турбуже, тыва ырларын хөгүдүрени кулдуу чаада туруп турар. Бистик областа урун-чүлүдү, литератарынын ажиалдакчылар улустун болгон авторлук ырларын дугайында бөгүне чедир чогуу үнедедилг, шүлүкүдөдилг ажиал чорутуша болгон ала-чаагаралды турар. Ол дөрге, национал хөгүдүрүн ырларын хөгүдүрүтүгө улуг шалтыктаашкынын болдурун турар. Композиторлар бөгүңү колхозчу амыралга таарымчалы ырларын бажызынынде колхозчу кеңзе аныктар, школачылар биокел-ле сөзү эржижээр ырларын мрлаштышаан, чаа ырларын кажан беступ келириң четпелдип манап турарлар.

Хөгүдүгө көз ролюду ойнар түве ырдың сөзү болур ужураут. Сөзү чока калды-даа эки алаа бижитинде ол дыккычтыга солун эвес, чагаларычы болур. Бистик шүлүкүдүренин ырлар өстерип бижип тура-даа, оларын өстеренин ут-ка-шылары чымы, амыралда болууш-

кунарын кылды көргүшөөн, тургузу болгон ажиалга алаа чогадырыга таарымчал болуп турар. Эки бижиткиңи ыры өстерип кижиниң сеткелдиге тааржыр, дылга энтиг болгон доктаамал амыр болон болур.

Байгамчыктыг совет шүлүктү-мржи Лебедев-Кумачын «Төрөө чурт дугайында мры» дөң оон эске-даа ырлары чугула Совет Эвилелинде эвес, харын делегейлиг бүгү чурттарынын ажиалчы чоннардына көптөөрөөн. Оң ырларын олурт, сөө бурдуп-ле маалдым, патриотчу ханым улга-биле бижиткелешкен тайылгы мизашкылыг муң-жун болуп кижилерин медресине сайныккан.

Сөзү болгон алаага эки мрлар кажалда эржижээрөөн. Бир эвес алааган болгон сөзү кирелиң ырларын чон үргүчү ырлаан. Бисте дыка хей ырларын сөзү эржижээр, оларын кел килырин авторлар бодобайн турар. Бир эвес сөзү эржижээр ырларын аде чогааткан, ол ажиал улустун шаандакы болгон ажи үедеги бүтү-ле ырларын, база орус малдын очудурууш ырларын, авторлук ырларын шуптузу чыгыс ном кылдыр чымы үндүрер түве болза, тыва ырларын хөгүдүрүгө өөрүн-чүгү бажы болуп ийкел.

Сөзүгү үеде бистик композиторларымыс чин бижиткелеш өлөн хей ажалары оларын эрг ажалары ишкеш чыгыс аай болуп турар. Калжиң сакшы-сеткелли хайымдырыш келер дүргөн темпалг, язы-бүрү хевирлар алгалар чок.

Бисте азын үрден бөр-ле бижип келген болгон бижик турар композиторлар бар. Олар мичага дээр боттарынын алаагаларын четпестерин моон сонгаар канчар аил, чүгү кылдырыни дугайың коллективни чугулаашы көрбөөрөөн. Мындыг чорук национал ырның хөгүдүренине киң бербейн турар.

Композиторлар М. Муңук, В. Бол-оол оларын дөртен чылдарын орта үеинде чедир чогаатып келген ажаллары чонга калаы-биле нештереп, национал хевриң ажалалар турган. Сөзүгү үеде бо

колхозта № 2 хову бригадалыгында 222 га кылдылас, 35 га арбай, 8 га сула шупту 265 га черин чаксаан 2 улаа суттарын бөк үнүштерин эки арыгалаа, буга, сумун аштар ажиалга ол база дыка идекейлиг ажиалдаан. Т. Чамзырың уугу 13.600 метр буганы б

Атомнуг болгаш водородтук чепсекти ажыгларын хоруур

Сталинград Соведини сессиясы

СТАЛИНГРАД. Ноябрь 5-те ажилчы чоннар депутаттарынын Сталинград хоорайн Соведини Ковентри (Англия) хоорайн төлөөлөрүн кыргызга берген... Сталинград Соведини чыгмаларына тааныштырган болган депутаттар база Ковентринин муниципалдык Соведини төлөөлөрүн кезигүүн боттарынын саяасын баарын кийгырган.

Сессияны даргалаан депутат Т. С. Мурашкина төлөөлөрүн кезигүүн Сидней Стрингерге сөз берген. — Мындан төгүзүгү үдө маңа, бүгү атомнуг болгаш водородтук чепсекти чорукту чедип аларынын хөреөгүн маандыр хоорай Сталинград-биле боттарынын күненишикини каттыштырып турар Ковентри хоорайн төлөөлөрүнүн мурундан чүве чуталаан турарына чоргаларын түр мен. Киж и төрөтөтөгүн тынын алдыр суруганы чедип амыр төлөдө бүгү бергелерни ажы эртерге белен бис. Сталинград биле Ковентри—Англия биле Россия айымдык чорукту болдурбагына оруктары тын шыдар болган тымар ужурагү дөвөрнө бо хурага шпиритер алдымыр деп, өз чуталаан.

— Оң өстөрүн депутаттар чыгыс эл-сепкелиг уталаанар. Оң сөзүндө «Кызы октябрь» заводтун алдыры кан элилерини, Сталинград шанындын ауурдаы Н. Д. Скрябинковка сөз берген. Сталинградтын болгаш Ковентринин атомнуг болгаш водородтук болжаларын ажыглар чорукту хоруурнун негези Каттышкан Нацйлар Организациязынга кийгырыны өз ишбиле дөтөзөн.

Сталинградтын илеринин мурундан депутат З. С. Колокольцева тайбынын камгалаар талазы-биле чалбымнынг аяктерин чуталаан. Сталинградтын өлкөтөрүнүн мурундан депутат Л. К. Голева

саяад берген. Оң ыкмаш депутаттар: трактор заводунун инженери С. М. Лопатин, Горький атгы область театрынын кооп рекиссеру Ф. Е. Шиншин, механиктин институтун директору А. В. Шакин, чогаалчы В. Г. Чехов, хоорайнын ууус өөредилгенин кидизинин эргелекчиси М. В. Золотарев олар кийгырыны чыгыс эл-сепкелиг дөтөзөннөр.

Оң сөзүндө чыгыланарнын хүндүлдебиле уталаан Ковентри хоорайнын лорд-мэри дээрги Фенел чүве чуталаан. Найралдын демде кылдыр ол Сталинградка белекти—эрте бурунгу Ковентри хоорайнын судейинин хүлөр-биле кылган хөвөрүн тымыскан.

— Нийти дайынга—фашизмге удуу демисеге илеретинген маалыгын чорук хей болу бээр болгаш планнашыкына кончуг хей дийди, сорук кирикчи күш салдыган чаа Сталинград кажан-бир үдө залдашынын бичигдаа болза, аймылыкта таваржы бээр чорук болдумас ужурагү. Чаа Сталинград келер үени амыл салгакчыларына киж и төрөгөтөгүн сеткал-соруугун тигилтиргенин демде болурун маңа берген чүдүдери менде бүтүрелди берди—деп өз чуталаан.

Дээрги Джон Фенел бодунуң чуталааннн төнүчүдө Ковентри хоорайже Сталинград хоорай Совединен төлөөлөр чорударын күзөп.

Төлөөлөрүн кезигүүн Эдвард Махгарн бодунуң чуталаанын мынча дөт:

— Бистин кады кылганаме кийгырында илеретинген чүтүдөдери боттардырамын чедип алмыр бис дээринге иделеп турар мен.

Сталинград хоорай Соведини күүсөмунуң даргазы С. И. Шапуров биле профессорлардын област Соведини даргазы А. А. Вловин деткишкин болган Ковентриге баарын чалаанын дөт төлөөлөргө иш-биле өрүүн чегиргенди илереткен.

Сессия моюн алаанды шиптирэн чыгыс үн-биле хүлөп алган: Каттышкан Нацйлар Организациязынга атомнуг болгаш водородтук чепсектери ажыглар чорукту хоруурнун негезин кийгырыга Ковентри хоорайнын төлөөлөрү-биле кады ат салыр эргени хоорай Соведини күүсөмунга тымыср.

(СЭТА).

Атомнуг болгаш водородтук чепсекти бүдүрерин база ажыгларын хоруур, ону күрүнелерниң чепселенишкининден бүрүн хавырып алыр

Каттышкан Нацйлар Организациязынга Сталинградтын (ССРЭ) биле Ковентринин (Англия) кады кылган кийгыры

СТАЛИНГРАД. Ноябрь 9-та ажилчы чоннар депутаттарынын Сталинград хоорайн Соведини күүсөмунуң даргазы С. И. Шапуровка иш хоорайларын—Сталинград биле Ковентринин атомнуг болгаш водородтук чепсекти бүдүрерин база ажыгларын хоруур, ону күрүнелерниң чепселенишкининден бүрүн-биле хавырып амыр дугайында Каттышкан Нацйлар Организациязынга кийгырынга кады ат салгышыны болган.

Кийгырыпта ат салып турда англ талаан Ковентринин төлөөлөрүнн кезигүүннөри, совет талаан Сталинград хоорай Соведини күүсөмунун кезигүүннөри, хоорай Соведини кидистеринин удурутчулары, парламга төлөөлөрү кириккен.

Ковентри хоорайнын лорд-мэри Джон Фенел биле Сталинград хоорай Соведини күүсөмунун даргазы Шапуров олар

Каттышкан Нацйлар Организациязынга Ковентри (Англия) биле Сталинград (Совет Эвилелд) хоорайларын кады кылган кийгыры

Делегетин ийги дайынынн үезинде ийниги дайынды—герман фашизмден киж и талазы-биле канчаар-даа аажок улгу когаралга болгаш материалдыг үргөдөш-кирикне таварымкан Ковентри биле Сталинград хоорайлар улустрарын тайбын болгаш аймыл чок чоруу база катан кыжаында таваржы турар деп чүвеже Каттышкан Нацйлар Организациязынн кичкеңгейн ханы дүвүрөшкн-биле уталааннн тур бис.

Канчаар-даа аажок улгу үргөдөшкн кшугу атомнуг болгаш водородтук чепсекти ажыгларын кыжамын оңа дүвүрөшкн болдуруп турар.

Атомнуг болгаш водородтук чепсекти хоруурнуңа, ону бүдүрерин совелдеринге база күрүнелерниң чепселенишкининден бүрүн-биле хавырып аларына эртежок чутуза хемчелерин алмыр кийгыры Каттышкан Нацйлар Организациязынга кылмыр биств эргенис болгаш моральдыг хүлээлгенис деп саяан түр бис.

Тайбыны болгаш улустарын аймыл чок чоруун деткип камгалаар ужурагү Каттышкан Нацйлар Организациязынн мындик хүлээлгени болза, атомнуг дайынды айымдыдан кажа төрөгөтөгүн чалыгынган база киж и төрөгөтөгүнн угаан-болдынын өз улгу ажыдышынын үргөдөшкнн соругаларына эвес, а тайбын соругаларга, кижилерин чагай чорунга ажаллатыгун турун дөт хемчелерин алмыр болур.

Атомнуг болгаш водородтук чепсекти хоруур чорук бүгү делегетге тайбында кулаалар болгаш күрүнелер аразында ха-

Каттышкан Нацйлар Организациязынн чыгыс секретари дээрги Камаршельдин адыга үлөт чагага база ат салганыр, мына чуталаан турары болза:

«Атомнуг болгаш водородтук чепсекти хоруур дугайында Каттышкан Нацйлар Организациязынга Ковентри (Англия) болгаш Сталинград (ССРЭ) хоорайларын кийгырынын сибереже чорутушаан, ону арзамы-ла болза кончуг дүргөн чара парламент Каттышкан Нацйлар Организациязынн кезигүүннөргө үлөп бээрн болгаш Каттышкан Нацйлар Организациязынн чотуур органнарны дөвөрнө биле дамчыды бээрн сибереже чорутуштү дилеп тур бис.

Бо документини эң дүргөн чуталаанын дөвөрн деткирерин иделеп тур бис база сибереже баш бурунгаар ак сеткидин өөрүн чегирешкенин илереттис.

Кызылдарга дүшкүрүгү чорукту дөвөрнүн чавырылдар дээринге быжың-биле идеген турар бис.

Тайбынын салым-чолу дөт аймылнымышкынн илердин турар бөдүнн кижилеринн үүн дынаар хүлээлгени Каттышкан Нацйлар Организациязынн талазыдан Ковентри болгаш Сталинград хоорайларын бо кийгырынын деткир дөвөрликте ол хоорайларын каматылары иделгел илеретип турар бис.

Ажилчы чоннар депутаттарынын Сталинград хоорай Соведини күүсөмунун даргазы Сергей Шапуров, ажилчы чоннар депутаттарынын Сталинград хоорай Соведини күүсөмунун кезигүүннөри Константин Некрасов, Андрей Землянский, Георгий Малюгин, Мария Сокова, Анатолий Жданов, Ковентри хоорайнын лорд-мэри Джон Фенел, Ковентри хоорайнын хоорай Соведини кезигүүннөри Сидней Стрингер, Артур Джеймс Уоф, Эрнст Джеймс Уильямс, Эсли Джонс, Эдвард Махгарн.

1954 чылдын ноябрь 9, Сталинград. Кийгырыпта ат салгынынн сөзүндө Джон Фенел биле С. И. Шапуров аялган болгаш совет улаустарын аразында найралды улам ийди быжыгларында иделгел илердин чуталаан солтушаннар.

(СЭТА).

Кыдаттың Улуустуң-хосталга армиязынын ужал-чуулунуң хөдөлишкени

КНО-нун Кол Ассамблеянын пленарлыг хуралы

ПЕКИН. Сянхуа агентелинин корреспондентинин дамчыдып турарыңың өзүгүр алырга, Кыдаттың Улуустуң-хосталга армиязынын шериг-агаар күштери ноябрь 4-те Ичяньшань ортулука чалкышчы шериглерни күштүг бомбалаанынга база катан таварыштырган.

Улуустуң-хосталга армиязынын ужал-чууу Туншаньчунь пунктуу, № 203 бедякти, Чунсин пунктуу болгаш ортулукту солгу талазын чанкайшкы шериглерниң мөөнтелениге өскө-даа пункттарын бомбалаан.

(СЭТА).

Голландиянын пөс-таавычыларының тийлелгези

ГААГА. «Де Фольскрант» солунунн бижин турарын өзүгүр алырга, Эндехелтин (Гвенте район) ажил совсалдышкыны кылмыр турар пөс-таавычылары ажил төлөривин белидеринин дугайында оларынң негеделигин хандымышыкынын чедип алганнар.

(СЭТА).

Гоминданчыларның өңчүк-чөггөззи үргүлчүлөп турар

ПЕКИН. Сянхуа агентелинин дамчыдып турарын өзүгүр алырга, чанкайшкылиерин шериг кораблары болгаш самолеттары ноябрь 1-де болгаш 2-де Чжаодан жокунун эрктириде чүдөр Сяньмыншань болгаш Даушань ортулуктарын бомбалаан болгаш боодан.

Свардатарын болгаш бомбалаарын хей турууу далайже барып дүшүжүдө. Кыдаттын Улуустуң-хосталга армиязынын кезектеринге кандыг-даа когарал болбаан.

(СЭТА).

Кореяга тайбыңдылга дугайында дугуржулганы американнар үрөп турар

ПХЕНЬЯН, ноябрь 3. Кореянын Топ Телеграф агентелинин корреспондентинин Кысодан дкындаып турары болза, тайбыңдылга дугайында дугуржулганы американнар үргүчү үрөп турарында удураанымышкынын көрөй-кыдат талаа меддегезен. Сентябрь 13-ден октябрь 23-ге чедир 41 ковуш иштиде америк самолеттар көрөй-кыдат талаанын хынап турар дөвөрнө кирген. Келер үеде мындик анымыл чоруктарын болдурбас соруга-биле чогуур хемчегин алыр негеделин америк талага тургускан.

(СЭТА).

АКШ-тын конгресинге сонгулдарын түннели

НЬЮ-Йорк. Тускай мөдө өзүгүр алырга, ноябрь 2-де эртен сонгулдарын түннели АКШ-тын 84-чу чымылдын конгресинге орунлары мынчаар хуваашкан: төлөөкчилер палатазынга 232 демократтар болгаш 203 республиканчылар сонугурган. Бар медээр өзүгүр алырга сенатага демократтар 48 орунларын, республиканчылар 47 орунлары алыр.

Ктап сонугурурбан болгаш сенатага бодунун орун камгалап артырган хамааршыпас сенатор Мороз (Орегон штаттан) демократтар-биле кады бодунун бадылдын бээрн парламга төлөөкчилеринге меддегезен.

(СЭТА).

Барын талакы күрүнелерниң агентуразынын Индонезияда үргедекчи ажил-чорудулгазы

ДЖАКАРТА. Индонезий парламанынн медээлерин өзүгүр алырга, Барын Итала «Дар-уль-исламийн» дээрбечилери боттарынын терроржу хөдөлешкенин үргүлчүлөп турар. Бандунгдан ырак эвесе дээрбечилер шериг черилче халашкын кылганнар. 11 солдаттар өлтүрген, аялган каш чуртталга черлерн өрттөнгөн.

Дээрбечилер колонийн күрүнелерин өлкө-чечен ал турар, ол соругалга Панаменге районну ажылап турар дээрн айтыганын. Ол районче барын күрүнелерни тандыг медектеринг суг алабиле чорур хемелер көзп турганын чыгыс удаа эвес илеретинген.

Медээр өзүгүр алырга, «Дар-уль-исламийн» дээрбечилери американнар-биле харылаанын. Ол дугайын алганга ам үдө голланд капитан Шиндин хөреөниң талазы-биле Джакартага болуп турар суд чорудулганын материалдары айтып турар.

(СЭТА).

КНО-нун Кол Ассамблеязынын тоску сессиязы

КНО-нун Кол Ассамблеянын пленарлыг хуралы

НЬЮ-Йорк, ноябрь 5. (СЭТА-нын туснай коор.). Ноябрь 4-те хүнүд ийги чартында Кол Ассамблеянын пленарлыг хуралы болган. Хуралдың эгезине дарга Ван Клеффенс египет төлөөлөрүнн башчы доктор Махмуд Аминия хөвертен өлгенине холбаштыр Кол Ассамблеянын мурундан египет төлөөлөргө болгаш Египеттин чазанга кажымылдады илереткен. Хей-хей чурттарынн төлөөлөрү кажымылда илередин чүве чуталаан.

КНО-нун киж и эргелеринн талазы-биле комиссиянын даргазы болган ужурунда улуустар аразынын кады ажалдажылар дөт, улуустар аразынын тайбын дөт бодунуң күштерин харамнамай демосежип чораш шыгаратгай ажалдажынын мөчүнн холбаштыр А. Я. Вышинский совет төлөөлөрүнн мурундан Египеттин чазанга болгаш төлөөлөргө ханы кажымылдады илереткен.

Иран дүжүлгенин салгакчынын өлгөли холбаштыр Иранын чазанга болгаш иран төлөөлөргө Вышинский кажымылдады илереткен.

Египеттин болгаш Иранын төлөөкчилерн төлөөлөрүнн кажымылдады көргөли илередин чүве чуталаан дөт өөрүн чегиренин илереткенин сонда Ассамблея хүн айтырынын агар айтырыгларына шилчезен.

Кол Ассамблея «Кыдат Улуу Республикага улуу адрессак үлгеделишкиннин дугайында болгаш ол үлгеделишкиннөр дөт АКШ-тын шериг-далай флотунуң харысалгалыг болурун дугайында» база «Кыдат далайларынн районуна суднолары хостуң чоруктууларн совет турар чоруктарын дугайында» Совет Эвелединин саналдаан иш пункттарын хүн айтырыныга кирер деп Кол комитеттин сумен чуталаанын көрдө болган бадылашык чокка хүлөп алган.

Оң сонда Кол Ассамблея чепселенишкиннин дугур дугайында айтырынын талазы-биле Политиктиг комитеттин иделгелн болгаш комитеттин хүлөп алганы резолюцияларын төлөвилерин көргөн.

Бар тээ ол айтырынын Политиктиг комитеттин мык чуталаанын көргөни барымдалаан, ноябрь 4-те пленарлыг хуралга санал берген төлөөлөр чүдө доңчу айтылгалар-биле кымгаралаттыган. Франциянын төлөөкчиси Мок чедип алдыган чедикшилер дугайы сеткилд ханган болгаш чепселенишкиннин дугур дугайында айтырып чедикшилерни шиптирлеткелер дээринге иделгелн илереткен. Ол иделгелн үдөшкн болза, бо улаады ийн эвес, харын чыгыс оркуту саналдап турарыны болур деп өз чуталаан. Идид иделгелн база бир өсө үдөшкн болза, союз дайы болгаш чепселенишкиннин өндө бүдүрер коргунч атомнуг дайынга чедип болур дээрн ийниги былашкыни болур деп француз төлөөкчү чуталаан.

Англинн төлөөкчиси Диксон Политиктиг комитетге чедип алдыган дугуржулга сеткилд ханган илеретпеш, оон-биле кады ол айтырынын үзе шиптирлеткелер оркуту турар бергелерин база айткан. Англ төлөөкчиси чепселенишкиннин дугур талазы-биле КНО комиссиянын аламы кондеди ажил Лондонга чорурар саналдаан болган аны-бүрү бодаларын өөренип көр төлөдө, англ чазакка чамлык үе негетинн турар деп дынаткан.

Совет төлөөлөрүнн башчыны А. Я. Вышинский совет төлөөлөр чүдө беш күрүнелерин мурундан саналдаганын резолюциянын төлөвилегин эвес, харын өнү бир эп-сеткилдиг хүлөп алганын база улгу ужу-дузалыг кылдыр көрүп турарын меддегезен. Ол резолюцияда чурм хөвириниң чүдүдери-биле холбаштыр политиктиг утка-шынарнын кончул чутала дээрн база бар болуп турарын Вышинский айткан. Резолюция болза, дугуржулган саналдар талазы-биле оңа чутула дугуржулганы чедип аларынын чаа ордалдышыны кылмыр чепселенишкиннин дугурдеринн талазы-биле комиссияга дагып турар деп өз чуталаан. Резолюция болза, чепселенишкиннин дугурдеринн айтырынын таарымчалыг шиптирлерин дилеп тывары чепселенишкиннин дугур талазы-биле комиссияга дагып турар деп өз чуталаан. Резолюция болза, чепселенишкиннин дугурдеринн дугурталыг таарымчалыг шиптирлерин дилеп тывары чепселенишкиннин дугур талазы-биле комиссияга дагып турар деп өз чуталаан.

Иран дүжүлгенин салгакчынын өлгөли холбаштыр Иранын чазанга болгаш иран төлөөлөргө Вышинский кажымылдады илереткен. Египеттин болгаш Иранын төлөөкчилерн төлөөлөрүнн кажымылдады көргөли илередин чүве чуталаан дөт өөрүн чегиренин илереткенин сонда Ассамблея хүн айтырынын агар айтырыгларына шилчезен.

Вышинский ам-даа бергелер бар, мынча-даа төгүзүгү базым кылдыр шыны-биле алан болур аргалы баштайгы базым кылдыган деп чуталаан. Совет Эвеледи маргалаалыг айтырыгларга туршттарын болгаш аны-бүрү бодаларын чоккулажымышыкыннн оруу-биле элзон хей базымдарын кылган. Ичянган барын таламы күрүнелеринн төлөөкчилери биств ийниги эрге-ажыктарымыска таарыштыр чедикшилер дугуржулганы чедип аларын хандырын болу дөт базымдарын боттарынын талазыдан кылмыр дүрм өзүгүр манап турар бис деп Вышинский чуталаан.

Швейцария, Индияны болгаш АКШ-тың төлөөкчилери база доңчу меддегезер кылды, чүве чуталааннар.

Ассамблея чепселенишкиннинн кыздар болгаш массалыг уутташыкынын чекселерин хоруудаар айтырынын талазы-биле Канаданын, Франциянын, Англиянын болгаш Каттышкан Штоттарын саналдаан резолюцияны Ассамблея бир үе-биле хүлөп алган. Беш чурттарын Индиянын саналы чепселенишкиннин дүжүр талазы-биле комиссиянын чотуур көрдүлөшүнө шилчидип бээрн көрүп турар ийниг резолюцияны Кол Ассамблея чыгыс (гоминданчы) уураанымышынын бежен чедип бадылашыкынар-биле хүлөп алган.

Оң сонда Кол Ассамблея «коллективтиг хемчелер» дугайында айтырынын талазы-биле Политиктиг комитеттин иделгелн көргөн болгаш бадылашыкынын хей нурууу-биле коллективтиг хемчелерин комиссияны дөгүнашыкынын хууаазын улазырын көрүп турар резолюцияны быдылаан. Совет Эвелединин, УССР-нин, БССР-нин, Польшанын болгаш Чехословакиянын төлөөкчилери ол резолюцияга улуу болдыаннар, Индияны болгаш Индонезиянын төлөөлөрү бадылашыкында дагаалаан.

Кол Ассамблеянын пленарлыг хуралы Муруну-Африка Эвелединде индий уктөөгүлүг кажилеринн байдалынын дугайында айтырынын талазы-биле Тускай политиктиг комитеттин иделгелн болгаш резолюциянын бадылаан.

КУР-нун агаар кызыгаарын америк самолеттарынн үрээни

ПЕКИН, ноябрь 10. Сянхуа агентелинин корреспондентинин дынаганын өзүгүр алырга, ноябрь 7-де болгаш 8-те 50 америк шериг самолеттары 6 бөлүк болуп алгаш, Чжаодан жокунун эрн казымынн районнарнын кырынга агаар кызгаарына халдан кирип келген.

Ноябрь 7-де 12 америк шериг самолеттары Тоумьшань ортулукун, Наньшань ортулукун болгаш Чжаодан жокунда Наньшань чөөн талада 20 километрге районнуң кырына көстүп келген. Ол-ла хүн 11 шах 09 минутанын болгаш 11 шах 16 минутанын аразында дөт америк шериг самолеттары Сяньмын ортулукун, Наньшань ортулукун, Наньшань чөөн талада 20 километрге районнуң кырына болгаш Чжаодан жокунда Сяншанын кызылдарынн кырына көстүп келгилзөн. Ол-ла хүн 13 шах 39 минута турда, 12 америк шериг самолеттары Наньшань ортулукун кырыга көстүп келген.

Ол үш бөлүк америк шериг самолеттары оларже Кыдаттын Улуустуң-хосталга армиязынын самолеттарын утуштур ужа бөөрге, муруну-чөөн таламы утанымышында далай таламынче ужу чорушкан.

Ноябрь 8-те 10 шах 10 минутанын болгаш 10 шах 16 минутанын аразында дөт америк шериг самолеттары Чжаодан жокунун эрн чогунда Тяньань ортулукун кырына ужулдуган.

камылап турар Улуустуң-хосталга армиязынн дайынчыларынын хөречлеп турары өзүгүр алырга, ол самолеттар америк шериг-агаар күштеринн ылгаар демдектерин винто-моторулар болгудуулаан. Ол-ла хүн 12 шах 36 минутанын болгаш 12 шах 50 минутанын аразында 12 америк шериг самолеттары Юкуанын кыдыларынын кырынга Чжаодан жокунда Дунтошань ортулукун болгаш Сунмининн кырынга агаар кызгаарынга халдан келгелер. Ол-ла хүн 13 шах 00 минутанын болгаш 13 шах 04 минутанын аразында алды америк шериг самолеттары Чжаодан жокунун эрн чанында Тунчжань ортулукун кырына көстүп келгилзөн, анаа ийн өрлүг ушкуллаш, Тоумьшань ортулукун болгаш Тяньань ортулукун кырына агаар кызгаарына халдан келген. Оларын үжү мынды-ла белик өвөстөр раведка кылп турган. Хайгаарал албанында турар Улуустуң-хосталга армиязынн дайынчыларынын хөречлеп турарын өзүгүр алырга, ол самолеттар америк шериг-агаар күштеринн ылгаар демдектерин болган.

Кыдат агаар кызгаарыне халдан келгилзөн сөөлүгү үш бөлүк америк шериг самолеттары Улуустуң-хосталга армиязынн эринтиг артиллериям оларже от ажалгынын сонда муруну-чөөн таламы утанымышында далай таламынче ужу чорушкан.

(СЭТА).

Англида докерлеринн ажил соксадышыкынн үргүлчүлөп турар

ЛОНДОН, ноябрь 3. Англинн улгу-улу порттарынын он-он муң докерлеринн бүдүн ай иштиде уламчылап келген ажил соксадышыкынн ноябрь 1-де ажил соксадыш тураларын тилежеге-биле доозулганын дынадып турган. Идид база-даа, кажан докерлер ноябрь 1-де ажылга үе бергенде ажилче кташ кирер дугайында дугуржулганын негелдерин капиталстеринн үрөштинге удураанган ажил соксадышыкынн Лондон портунга хүнүд ийн дугаар кезинде кташ отелзөн; ажил соксадышыкына 6 муң докерлер киришкен.

Бо ажил соксадышыкынын түннелинде 60 судноларга чүдүр болган дүжүр ажилдар соксатыган.

(СЭТА).

Харысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

ССРЭ-нин улус ажил-агыйын каталп тургузарынын болгаш хөгжүдеринин беши күрүнө чээшкининин

1954 чылдын октябрь 14-те Запорожже хооралга болун эрткен 8-ки улугу-тургажынык

ТАБЛИЦА-ы Чээшкининн бүгү риз даяр-ынн сериялынга болгаш өлгиде-мөдөдөмга даргазынн дугаарлар онн-ашкыны тавышкыны.

Table with 7 columns: Сириверик, Олгодог-мөдө, Кизиктик, Карьер, Чогулду, Чогулду, Чогулду. Rows include data for different series and metrics, with values in parentheses.

49 бо сериянын обангидарынын эрткен дугаарларында 00-200 рубльдин обангидарынын таваршкыны.

Тыва автономнуг областын Куркумжаа-а к-саянын болгаш куркредитинн эргелдэн.

Кызыл хоорайнын Найрал кудумчузунда № 82 бажында чуртталга турар хамааты Алексей Николаевич Бархатев Кызыл хоорайнын 2-ги Каменная кудумчузунда № 7-А бажында чур